

Foto Constant Piscart

Tara, de 'boomende' boom

Van lokaal product tot eerlijke (?) miljoenenbusiness

Eeuwenlang al staat de doornige tara door weer en wind zijn mannetje op de Peruaanse hoogvlakten. Reeds in het pre-Incatijdperk werden de zaden gebruikt voor het kleuren van textiel, het looien van leder of het maken van medicijnen. De laatste jaren is de boom echter aan een geweldige 'boom' bezig, dankzij de groeiende vraag naar natuurlijke ingrediënten en hulpstoffen in de verwerkingsindustrie. Een aantal boerenorganisaties in Peru pikken daar een aardig graantje van mee.

Looizuur en gom

Al heel lang gebruiken de bewoners van het huidige Peru de zaden van de tara voor verschillende toepassingen. Vandaag wordt die traditionele kennis vooral toegepast in de leder- en de voedingsindustrie:

De harde schil rond de zaden wordt vermalen tot een fijn, wit poeder waaruit **looizuur** wordt onttrokken. Net zoals men in onze streken vroeger looizuur haalde uit de bast van eik om van huiden leder te maken. Het looizuur van tara maakt het leder soepel, zacht en licht van kleur. Vandaag is het vooral gegeerd bij de productie van autostoelen en schoenen. Het grote voordeel van looizuur van tara-zaden is dat het om een natuurlijk product gaat, waardoor het industriële gebruik van het schadelijke chroom tijdens het looien kan worden vermeden.

Uit de zaden zelf wordt **gom** onttrokken. Door zijn hoge viscositeit kan die gom in de voedingsindustrie dienen als verdikkingsmiddel of als stabilisator. Taragom (E417) is sinds 1995 internationaal erkend als additief en wordt gebruikt in de productie van roomijs, gelatine, sauzen, yoghurt,

bakkerij- en vleesproducten. Als vervanger van vetten in lichtproducten is er eveneens nog een groot potentieel. Ook hier is het grote voordeel dat de gom een 100% natuurlijk product is. De kost per kilo ligt wel hoger dan bij zetmeel of gelatine, maar er is veel minder van nodig en het beïnvloedt de smaak niet. Taragom is immers geur- en smaakloos en vormt bij het invriezen geen ijskristallen.

Booming business

Tot pakweg tien jaar geleden was de commercialisering van looizuur en gom van de tara beperkt tot de lokale Peruaanse markt. Maar sindsdien groeit de vraag naar deze natuurlijke producten exponentieel. En die groei zou best nog een tijd kunnen duren, want er zijn nog tal van toepassingsmogelijkheden denkbaar zoals in de farmaceutische sector en bij de productie van cosmetica, papier, textiel en olie. De Spaanse lederindustrie (Aqeic) schat de productie van tarapoeder in 2012 op 7188 ton, waarvan 6975 afkomstig uit Peru en een beperkte hoeveelheid uit Ecuador en Bolivia.

De export steeg met 11% in vergelijking met het jaar voordien. De voornaamste importeurs zijn China, Brazilië en Italië. Tegen 2015 verwacht Aqec zelfs een verdubbeling van de productie.

De export van taragom steeg in 2012 naar 2800 ton, 114% meer dan het jaar voordien en goed voor 8,9 miljoen dollar aan inkomsten voor Peru. De voornaamste importeurs zijn Duitsland, Argentinië en Spanje.

Een succesverhaal voor Cajamarca

Laten we naar Noord-Peru trekken, naar de oude Incastad Cajamarca en de gelijknamige regio, hoog in de Andes. De stad profiteerde van de mijnbouw, maar in de uitgestrekte hoogvlakten rondom leven talrijke geïsoleerde gemeenschappen. Het klimaat is er mild, droog en zonnig en landbouw is voor de boerenfamilies de belangrijkste bron van inkomsten. In 2010 leefde 49% van de bevolking onder de armoedegrens.

Hier in Cajamarca is de tara thuis, maar de productie en commercialisering van de boom was er minimaal. Boeren verzamelden de zaden die op de grond vielen en brachten die naar de lokale markt, waar ze vooral verkocht werden voor medicinale doeleinden. Daar kwam verandering in toen verschillende organisaties rond de eeuwwisseling de mogelijkheden van de boom ontdekten. Lokale boeren werden daarin ondersteund door de Belgische ngo Autre Terre en door de Amerikaanse organisatie I-DEV International. In een eerste fase ging de aandacht vooral naar het verbeteren van de kweektechnieken en de kwaliteit en de kwantiteit van de zaden. Wat al snel letterlijk en figuurlijk zijn vruchten afwierp. Volgens cijfers van I-DEV steeg de opbrengst per boom in enkele jaren met 45% en maakte het dagelijkse

Weging van de oogst in Ayacucho. Foto Constant Piscart

Caesalpinia spinosa

De tara behoort tot de familie van de leguminosen. Deze struikachtige boom kan tot acht meter hoog worden. De bloemen zijn geel en rood, de vruchten zijn langwerpig en plat en bevatten vier tot zeven grote, zwarte zaden. Die vruchten worden meestal met de hand geoogst en zongedroogd vooraleer ze verwerkt worden. De boom is afkomstig van de Peruaanse hoogvlakten, maar gedijt intussen in heel Zuid-Amerika en in droge streken in Azië en Afrika. Van nature is hij zeer resistent tegen tal van pathogenen en ziekten.

Tarazaden. Foto Constant Piscart

inkomen van meer dan 6000 producenten in de regio een gigantische sprong voorwaarts van 0,85 dollar naar 3,15 dollar per dag.

De kracht van boerenorganisaties

Door het grotere aanbod en de stijgende internationale vraag werd de markt in Peru vrij snel overspoeld door nieuwe, gehaaide spelers. Opkopers, groothandelaars, verwerkers en exporteurs wilden een deel van de koek. Een groot deel van de nieuwe rijkdom belandde bij de agrobusiness in Lima. De boeren trachtten zich te verweren met de bouw van een kleine verwerkingsmolen om zo een belangrijk deel van de toegevoegde waarde in eigen handen te houden. Maar de prijs steeg enorm waardoor vele boeren hun oogst rechtstreeks aan opkopers verkochten en de molen in 2005 zijn activiteiten moest staken.

Het inkomen van de boerenfamilies was dan wel gestegen, maar ze dreigden de zwakke schakel te blijven in het wereldwijde succesverhaal van de tara. Op advies van I-DEV begonnen de groepen die ook al bij de molen betrokken waren zich te organiseren en terug te vechten. Op dorpsni-

IDESI ondersteunt producentenorganisaties in Ayacucho.
Foto Constant Piscart

veau werden Small Farmers Associations (SFA's) opgericht, verantwoordelijk voor de kwaliteit van de teelt en de eerste verwerking van de tarazaden. Hun oogst verkopen ze aan de nieuw opgerichte koepelorganisatie, de Asociación de Productores de Tara de San Marcos (APT). Die kreeg de verantwoordelijkheid voor de onderhandelingen met de commerciële opkopers. En met groot succes. Vandaag is APT een belangrijke speler op de Peruaanse markt, mede dankzij een lucratief contract met een Amerikaans bedrijf uit de voedingsindustrie. APT herinvesteert de inkomsten in verschillende projecten zoals het versterken van nieuwe producentenorganisaties en de bouw van een magazijn.

Een nieuw verhaal in Zuid-Peru

Intussen werkt Autre Terre ook in het zuiden van Peru aan de commercialisering van tara, meer bepaald in de regio Ayacucho. De samenwerking verloopt via de lokale ngo IDESI en heeft als doel de boerenorganisaties sterker te maken. Tara speelt een belangrijke rol in het genereren van inkomsten, maar ook andere traditionele vruchten als cactusvijg en avocado worden geherwaardeerd. IDESI ondersteunt 30 kleine producentenorganisaties, goed voor ongeveer 400 boerenfamilies. In 2011 werd 411 ton tara verkocht, in de eerste helft van 2012 al 336 ton. De producentenorganisaties hebben, naar het voorbeeld van APT, de coöperatie CEPROTARA (Central de Productores Organizados de Tara de la Región de Ayacucho) opgericht. In 2013 zal die de commercialisering in handen nemen. Op die manier willen de boeren ook in deze regio de krachten bundelen om een sociale en solidaire economie op te zetten.

Volgens Constant Piscart, coöperant voor Autre Terre in Peru, kunnen de boeren dankzij tara aan een beter toekomst denken. "De vraag groeit, de kwaliteit en productie gaan gestaag vooruit en het gaat om een duurzame teelt. Maar ongetwijfeld zullen er in de toekomst andere spelers en concurrenten op de markt komen. Waar geld te rapen valt, verschijnen nu eenmaal kapers op de kust. De arealen zullen zowel in Peru als in andere landen uitbreiden. Er zijn hier al taraplantages opgestart door kapitaalcrachtige spelers. Eens die hun maximale rendement halen, zullen die ongetwijfeld de markt beïnvloeden. Welk effect gaat dit

hebben op de prijzen? En wat gebeurt er als plots een ziekte of epidemie zou opduiken in de teelt? Om die bedreigingen te counteren is het van levensbelang voor de boeren om hun organisaties te blijven versterken en samen te ijveren voor eerlijkere prijzen. Daarom is het een uitdaging voor ons om APT te ondersteunen om te blijven groeien en CEPROTARA bij te staan tijdens hun eerste stappen op de taramarkt."

Boeren van APT vergaderen. Foto Constant Piscart

Fair trade?

Peru heeft sterke boerenorganisaties met een duurzaam exportproduct en kansen op ontwikkeling van de eigen regio. Zijn de voorwaarden dan niet vervuld voor Peruaanse taragom en tarapoeder met een fairtradekeurmerk? Voorlopig is de kans klein. Constant Piscart: "Een samengesteld product moet volgens de criteria van FLO (Fairtrade Labelling Organisation) minstens 20% ingrediënten van fairtrade-oorsprong bevatten. Aangezien tara slechts een hulpmiddel is in het verwerkingsproces zal het percentage nooit meer dan 1% bedragen. De vraag is dus of verwerkers een meerprijs willen betalen zonder dat het hen veel oplevert om een product gelabeld te krijgen. We hebben over de kwestie contact gehad met FLO-Peru. Er zou eerst een marktonderzoek moeten komen of er zowel aan aanbod- als aan vraagzijde voldoende interesse is. Pas dan zou tara aan de FLO-productenlijst kunnen worden toegevoegd."

Tara, een boom met een gouden toekomst? Foto Constant Piscart

Bio dan?

De vraag naar natuurlijke producten stijgt. Maar voor biologische certificatie geldt een gelijkaardig probleem als voor fair trade. Opnieuw Constant Piscart: "Om dezelfde reden, de minieme hoeveelheid gom of poeder in het eindproduct, is het maar de vraag of de investeringen en inspanningen voor een biocertificatie de moeite waard zijn. Er is immers een stevige kapitaalinjectie nodig en een volledig uitgebouwd intern controlesysteem. Voor boerenorganisaties is dat een grote stap. Enkele bedrijven in Lima zijn deze optie aan het onderzoeken. Afwachten dus."

Troeven voor de toekomst

Tara is een boom met een gouden toekomst, zo lijkt wel. De natuurlijke gom en poeder hebben veel troeven om een waardige concurrent te worden voor schadelijke of duurdere producten die vandaag massaal in de verwerkingsindustrie gebruikt worden. Anders dan in vele verhalen is het een toekomst waar ook kleine producenten de troeven in handen hebben om een aardig woordje mee te spreken. Al moet volgens Autre Terre dan wel volgende voorwaarde vervuld zijn: dat boerenorganisaties zich organiseren om zich schrap te zetten tegen de andere spelers in de markt.

Trade for Development Centre
maart 2013

Het magazijn van APT in Cajamarca. Foto Constant Piscart

BRONNEN

Caesalpinia spinosa: World Agroforestry Centre, www.worldagroforestrycentre.org

Cijfers over tara: Journal of Aqeic (Asociación Química Española de la Industria del Cuero), vol 63, Caesalpinia spinosa (tara): the sustainable source of tannins, www.aqeic.org; Swiss Import Promotion Program, Market Survey, www.scribd.com/doc/43864116/Tara-Market; Agencia Agraria de Noticias, www.agraria.pe

Autre Terre vzw: www.autreterre.org, onderdeel van de Groupe Terre, actief in de sociale economie, www.terre.be

IDEV International: Project tara Cajamarca case study, www.idevinternational.com